

wandelt, was wat daarvan afweek, ook al had 't den schijn voor zich, psychisch onmogelijk en van geen waarachtige religieus-ethische waarde.

De volgende bladzijden willen met enkele — eenigszins willekeurig gekozen voorbeelden — deze gedachte illustreeren.

* *
*

Allereerst dan zij gewezen op EPIKTETUS, den wijsgeer en moralist ten tijde van Domitianus en Trajanus, evenzeer Cynicus als Stoïcijn, die met profetischen ijver zijn ideeën gepredikt heeft in woord en daad. Hij moge den roem niet wegdragen van een origineel of systematisch denker te zijn geweest, want eclecticus als hij was, gelijk de meeste filosofen uit de eerste eeuwen onzer jaartelling, liet hij allerlei tegenstrijdige gedachten, die hem uit verschillende bronnen toegevloeid waren, onverzoend naast elkander staan — hij heeft toch de eer, dat hij een der wijsgeeren is geweest, bij wie leven en leer in volkomen harmonie waren: zijn leer was zijn leven, en gelijk zijn leven was, was zijn leer. De filosofie diende hem niet maar tot afleiding in zijn eenzaamheid of tot troost in zijn armoede, zij was zijn leven zelf.

Terwijl onder de hoogere standen van het Romeinsche volk vleierij en kuiperij, list en geweld de middelen waren, om zich de gunst des keizers en een positie in zijn rijk te veroveren, was Epiktetus alle eerezucht en roembejacht vreemd. Buiten Rome en zijn vaderland verbannen, koos hij zich tot woonplaats Nikopolis uit, dat met zijn onaanzienlijke havens en vele aardbevingen, zijn armzalige woningen en gebrekkige badinrichtingen, niet geschikt was om veel leerlingen en toehoorders tot zijn wijzen inwoner te lokken. En in die afzondering schreef Epiktetus geen enkel werk zelfs, om zich bij tijdgenooten of nakomelingen een naam te verwerven. Wij zouden zijn ideeën niet eens kennen, had niet een zijner leerlingen, Arrianus, van zijn lessen